ASOS JOURNAL

The Journal of Academic Social Science

Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, Yıl: 10, Sayı: 124, Ocak 2022, s. 339-360

ISSN: 2148-2489 Doi Number: <http://dx.doi.org/10.29228/ASOS.54779>

Yayın Geliş Tarihi / Article Arrival Date
29.11.2021

Yayınlanma Tarihi / The Publication Date
29.01.2022

Görkem ARSLAN

Uşak Üniversitesi, Türkçe Eğitimi
gorkemyasar8826@gmail.com
Orcid: 0000-0002-2602-1032

Prof. Dr. Zekerya BATUR

Uşak Üniversitesi
zekerya.batur@usak.edu.tr
Orcid: 0000-0002-7918-5305

YABANCI DİL OLARAK TÜRKÇE ÖĞRETİMİNDE BİR SORU TÜRÜ ÖNERİSİ: KÜLTÜREL SORU

Öz

Bu çalışmanın amacı; yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde kullanılan temel düzey ders kitaplarındaki soru tiplerini incelemek, kültürel soruların kullanılış biçimini ortaya koymak ve alana katkı sağlaması amacıyla kültürel soru örnekleri sunmaktır. Araştırmada; nitel araştırma yöntemlerinden biri olan doküman inceleme tekniği ile A1 düzeyi İstanbul, Gazi TÖMER ve Yedi İklim ders kitaplarında kullanılan soru tipleri incelenmiştir. Sorular, düzeylerine ve güncel Bloom Taksonomisi'ne göre gruplandırılarak analiz edilmiş, kültürel soru kavramı açıklanarak eserlerde bu soru tipinin kullanılışı üzerinde değerlendirmeler yapıldıktan sonra dört temel dil becerisi alanına yönelik etkinliklerle kültürel soru önerilerinde bulunularak alana katkı sağlanmaya çalışılmıştır. İncelenen ders kitaplarının günlük yaşamın her toplumda rastlanabilecek noktalarına daha çok temas ettiği görülmüş, Anadolu kültür ve medeniyetine ilişkin soruların ise oldukça az olduğu ortaya konmuştur.

Anahtar kelimeler: Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi, kültür aktarımı, Güncellenmiş Bloom Taksonomisi, soru tipleri, kültürel soru.

A SUGGESTION ABOUT QUESTION TYPES IN TEACHING TURKISH AS A FOREIGN LANGUAGE: CULTURAL QUESTIONS

Abstract

The aim of this study is to examine the question types in some basic level textbooks used in teaching Turkish as a foreign language, to reveal the use of cultural questions and to provide examples of cultural questions in order to contribute to the field. The question types used in the A1 level Istanbul, Gazi TÖMER and Yedi İklim textbooks were examined with the document analysis performed in the scanning model, which is one of the qualitative research methods. The questions were grouped and analyzed according to their level and Revised Bloom's Taxonomy, after evaluating the use of this question type in the works by explaining the concept of cultural questions, it was tried to contribute to the field by suggesting cultural questions with activities for four language skill areas. It was seen that the analyzed textbooks touched the points of daily life that can be encountered in every society more and it was revealed that the questions about Anatolian culture and civilization were quite few.

Keywords: Teaching Turkish as a foreign language, cultural transfer, Revised Bloom's Taxonomy, question types, cultural question.

GİRİŞ

Herhangi bir konu, olay, kişi ya da durum hakkında bilgi almak, talepte bulunmak yahut var olan bir bilgiyi sınamak amacıyla kullanılan dilsel ifadelere soru denir. Soru sormada amaçlardan biri düşüncüyü ortaya çıkarmaktır (Büyükalın Filiz, 2009, s. 170). Soru, soruyu soran kişi ile muhatabı arasında bilgi paylaşımının gerçekleşmesini sağlamak amacıyla kullanılabileceği gibi var olan bir bilginin doğrulanması ya da yanlışlanması, muhatabın bir fikir, inanış ya da bir duyguya yönlendirilmesi amacıyla da kullanılabilir.

Bilimsel bir bilginin araştırılması ya da sınanması amacıyla sorulan sorulara akademik (sorgulayıcı) soru denir. Bu tip sorular, bir araştırmanın gerçekleştirilebilmesi için temel teşkil ederler. Araştırma, açık ve tam olarak belirtilmiş problemlere doğru çözüm yolları bulmaya yönelik, objektif, planlı ve sistemli bir süreçtir (Kaptan, 1973, s. 104). Araştırmacı, araştırma sorularına cevap arar. Araştırmanın amacı araştırma sorularına cevap aramak, araştırmanın sonucu ise araştırma sorularının beklenen ya da beklenmeyen biçimde bir cevaba ulaşmasından ibarettir.

Bir iddiaya ya da bir varsayıma dayanan, muhatabının bir davranışını ifşa etmek amacıyla kullanılan sorular vardır. Bu tip sorular, genellikle hiciv ya da şaka amaçlı kullanılır. Sakalı çıkmayan birine "Sinekkaydı tıraş mı oldun?" biçiminde bir soru sormak yahut asabi birine "Bugün biraz sakinsen aramızdaki sorunları tartışalım mı?" demek, bu tip sorulara örnek verilebilir. Bu tip soruların bir iddiası vardır ve aslında sorunun amacı cevap almaktan ziyade bu iddiayı çarpıcı biçimde öne sürmektir. Soru, örtük anlamda, cevabını içinde barındırır. Bir bilginin doğrulanması, bir duygunun açık edilmesi veya vurgulanması amacıyla kullanılan sözde soru cümleleri de bu gruba dâhil edilebilir: "Bana böyle bir davranış nasıl layık gördün?" gibi.

Bir olay, durum ya da konunun nedenlerini ortaya çıkarmak amacıyla sorulan nedensel sorular; bir olay, durum ya da kavramı açıklamak yahut bir nesne ya da kişiyi tanımak amacıyla sorulan tanımlayıcı sorular; olaylar, durumlar, kişiler, nesneler ya da kavramlar arasındaki ilişkileri ortaya çıkarmak amacıyla sorulan ilişkisel sorular günlük hayatta en sık karşılaşılan soru tipleri olarak düşünülebilir.

Eğitimde ise soru, bir bilginin açığa çıkarılması, öğrencilerin öğrenmelerinin sağlanması ya da öğretilen bilgi ve davranışların sınanması amacıyla kullanılır. Savage ve Armstrong'a göre (2000) sorular; karşılaştırma soruları, sınıflandırma soruları, tümevarım soruları, tümdengelim soruları, hata tespit soruları, özetleme soruları, destekleme soruları, kişisel değerlendirme soruları olarak sınıflandırılır. Bloom (1956) tarafından geliştirilip Anderson ve Krathwohl (2001) tarafından güncellenerek eğitim araştırmalarında kabul gören taksonomiye göre sorular bilişsel süreç basamaklarına göre şöyle sınıflandırılmıştır (Anderson vd, 2001, s. 31):

1. Hatırlama
 - 1.1. Tanıma
 - 1.2. Anımsama
2. Anlama
 - 2.1. Yorumlama
 - 2.2. Örnekleme
 - 2.3. Sınıflama
 - 2.4. Özetleme
 - 2.5. Sonuç Çıkarma
 - 2.6. Karşılaştırma
 - 2.7. Açıklama
3. Uygulama
 - 3.1. Yürütme
 - 3.2. Gerçekleştirme
4. Çözümleme
 - 4.1. Ayırıştırma
 - 4.2. Örgütlenme
 - 4.3. İrdeleme
5. Değerlendirme
 - 5.1. Denetleme
 - 5.2. Eleştirme
6. Yaratma
 - 6.1. Oluşturma

6.2. Planlama

6.3. Üretme

Yenilenen Bloom Taksonomisi'nde bilgi boyutunun yapısını oluşturan, bir disiplin veya disipline ait problemleri çözmek için gerekli terminolojik bilgi ile disipline ait ayrıntı ve unsurlara dair bilgileri kapsayan "olgusal bilgi"; birlikte işlev gören yapıların kendi içerisindeki ilişkilerini, kategorilerini, ilke ve genellemelerini, kuram ve modellere ilişkin bilgileri kapsayan "kavramsal bilgi"; bir iş veya işlemin nasıl yapılacağına, algoritma ve bilimsel araştırma süreçlerine, hangi işlemin ne zaman yapılması gerektiğine ilişkin bilgileri kapsayan "işlemsel bilgi"; kendinin ve bilişinin farkında olmaya, bilişini kontrol etmeye yönelik bilgiyi kapsayan "biliş ötesi bilgi" ile birleştirildiğinde aşağıdaki gibi bir tablo oluşmakta, kazanımların taksonomiye göre sınıflandırılmasında bu tablodan yararlanılabilmektedir:

Tablo 1.

Yenilenmiş Bloom Taksonomisi Tablosu (Çelik, Kul ve Uzun, 2018)

Bilişsel Süreç Boyutu						
Bilgi Boyutu	1. Hatırlama	2. Anlama	3. Uygulama	4. Çözümleme	5. Değerlendirme	6. Yaratma
	A. Olgusal Bilgi					
	B. Kavramsal Bilgi					
	C. İşlemsel Bilgi					
	D. Üstbilişsel Bilgi					

Bir kazanım, güncellenmiş taksonomiye göre incelenmek istendiğinde yukarıdaki gibi bir tabloda sütun ve satır kesişimi ile elde edilen bilişsel süreç boyutu-bilgi boyutu sınıflandırmasına tâbi tutulur. Örneğin bilişsel süreç boyutunda anlama basamağında, bilgi boyutunda kavramsal bilgi basamağında olan kazanım B2 hücresine yerleştirilmelidir (Anderson, 2005; Krathwohl 2002).

Taksonomiye uygun şekilde hazırlanmış sorular; öğrenme-öğretme sürecinde etkili sorularla bilginin bilişte kurulması, güçlendirilmesi ve yönlendirilmesi bakımından önem taşıdığı gibi ölçme ve değerlendirmenin objektifleştirilmesi bakımından da önemlidir. Aynı zamanda, taksonomiye uygun şekilde hazırlanmış sorular, öğreticinin zamandan ve emekten tasarruf etmesini de sağlar.

Taksonomik sınıflandırmaya göre sorular bilişsel becerilerin gerçekleştirilmesinde birer araç olarak kullanılırken öğretimin etkililiği bakımından temel, orta ve üst düzey soruların ayırt edilmesi önemli hâle gelmektedir.

Temel düzey sorular, kısaca, Yenilenmiş Bloom Taksonomisi'ne göre hatırlama ve anlama düzeylerini kapsar denilebilir. Bilginin uzun süreli bellekten geri getirilmesi ve sözlü,

yazılı ya da görsel bir iletinin bilişsel süreçler tarafından anlamlandırılmasını sağlamaya ve bu becerilerin ölçülmesi amacıyla temel düzey sorular kullanılır. Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi A1 ve A2 düzeyindeki dinleme ve okuma metinlerine yönelik sorularda en çok bu tip sorular yer alır.

Orta düzey sorular, Yenilenmiş Bloom Taksonomisi'ne göre uygulama ve çözümleme aşamalarını gerçekleştirmek ve ölçmek amacıyla kullanılır. Öğrenilen bir bilgiyi veya davranışı uygun yerlerde kullanma "uygulama" sürecini, bir bütünü oluşturan parçaların birbirleriyle ve bütünüle ilişkilerini tespit edebilme ise "çözümleme sürecini ifade eder. Bu tip sorular, yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde A2 düzeyinden itibaren -güçlük derecesi seviyeye göre değerlendirilmek suretiyle- kullanılabilir.

Üst düzey sorular ise Taksonomi'nin son iki basamağı olan ve üst düzey bilişsel süreçleri temsil eden değerlendirme ve yaratma basamaklarına yöneliktir. Ölçütler belirleyerek standartlara dayalı yargılara ulaşmak "değerlendirme" sürecini, öğeleri yeni ve tutarlı örgütsel yapılara dönüştürebilmek ise "yaratma" basamağını ifade eder. Bu tip öğrenmeler üst düzey öğrenmeler oldukları için, yabancı dil öğretiminde, hedef dili iyi düzeyde anlamayı ve kullanmayı, hedef dilde karşılaşılan karmaşık metinleri anlamlandırarak çözümleyebiliyor olmayı gerektirir. Bu sebeple, yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde bu seviyedeki öğrenmeleri ölçmeye yahut geliştirmeye yönelik üst düzey sorular, B1 düzeyinden itibaren zorluk düzeyleri dil seviyelerine göre ayarlanarak kullanılabilir.

Dil ile kültür arasındaki karşılıklı belirleyicilik ilişkisi, bir kâğıdın iki yüzü gibi bütünleşik bir yapıyı ifade eder. Birbirinden ayrı düşünülemeyecek bir yapı sergileyen dil ile kültürün bu bütünleşik ilişkisi, tüm dillerin öğretiminde kültür aktarımının öne çıkmasının temel sebebidir. Hem ana dili hem de yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde, açık ya da örtük biçimde kültür aktarımını sağlamak dilin toplumsal bağlam içerisinde öğrenilmesini sağlar.

Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde kullanılacak sorular, hem nitelik hem de nicelik bakımından kıymetlidir. Şevik'in (2005) aktardığı bilgilere göre, "Araştırmaların çoğu öğretmenlerin bir ders saatinde ortalama 43.6 soru sorduklarını göstermektedir. Eğer bu doğruysa bir öğretmen kariyeri boyunca 1.5 ile 2 milyon soru sormaktadır. Bu sayı, yabancı dil öğretmenleri söz konusu olduğunda 3 ile 3.5 milyona kadar yükselebilmektedir." Van Lier'e göre (1996'dan akt. Şevik, 2005) yabancı dil öğretilen sınıflar, IRF yani soru-cevap-dönüt üçgeni içerisinde örgütlenmiştir. Öğretmen soru sorar, öğrenciden cevap alır ve bu cevaba uygun dönütler verir. Ardından yeni bir soru ile IRF organizasyonunu sürdürür. Bu bilgiye dayanarak, yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde soruların seçimi ve organizasyonunun bilginin sunuluş biçiminin bir belirleyicisi olduğu iddiasında bulunmak yanlış olmaz.

Bu araştırmada önerilen yaklaşım, yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde metinler ve görseller yoluyla gerçekleştirilmeye çalışılan kültürel aktarımda soru köklerinin de rol almasının sağlanmasıdır. Bu yaklaşımda, soruların yalnızca ölçme ve değerlendirme aracı olarak değil aynı zamanda öğrenme-öğretme sürecinin de önemli bir aracı olarak kullanılması önerilmektedir. Kültürel soru kökü kullanımı ile; yukarıda açıklanan, yabancı dil öğrenmede soru-cevap-dönüt üçgeninde (Van Lier,1996) soru sormayla başlayacak kültürel aktarım döngüsü, cevaplarda ve dönütlerde sürecektir. Bu sayede, kültürel aktarımın gerçekleştirilmesinde soruların gücünden yararlanmak mümkün hâle gelecektir.

Kramersch'a göre (1993, s. 45) yabancı dil/ikinci dil öğrenenlerin mutlaka hedef dilin kültürünü de öğrenmesi gerekir. Thanasoulas'a göre de (2001) dilbilimsel bilginin yanı sıra yabancı dil öğrenenlerin hedef kültüre ait jest, mimik ve vücut dili gibi birtakım sözsüz iletişim yapılarını da öğrenmeleri gerekir. Kültür ve kültürler arasılık, çok kültürlülük gibi kavramlara vurgu yapan Diller İçin Avrupa Ortak Öneriler Çerçevesi'nde (2013, s. 106), Çerçeve'yi kullanacak olanlar için

“(...)gereğinde:

- Dil öğrenenlerin hangi kültür aracısı rollerini ve işlevlerini üstlenmeleri, bunlardan hazırlanmaları gerektiğini ve bu bakımdan onlara yöneltilecek beklentileri;
- Dil öğrenenlerin kendi kültürü ve hedef kültürün hangi özelliklerini ayırt edebilmeleri, buna nasıl hazırlanmaları gerektiğini ve bu bakımdan onlara yöneltilecek beklentileri;
- Dil öğrenenlerin hedef kültürü tanıyabilmeleri için neler yapılması gerektiğini;
- Dil öğrenenlere kendi kültürleri ile diğer kültür arasında köprü kurabilmeleri için ne gibi imkânların tanınabileceğini belirtmelidirler.”

biçiminde ifade bulan bölümde, dil öğretiminde kültür aktarımının konumu ve yabancı dil öğreticilerinin kültür aktarımında benimsemeleri istenen temel yaklaşım açıklanmaktadır. Kültür aktarımının kültürler arasılık ve çok kültürlülük ile ilişkilendirilerek ele alındığı Çerçeve'nin (2013) öne sürdüğü yaklaşıma göre kültür aktarımının dil öğrenmede bağlamsal bir araç olduğu görülebilmektedir. Yabancı dil öğretiminde kültürün aktarımı; bireyin hedef dili daha kolay ve doğru biçimde öğrenmesi, eğer içinde yaşayacak ise, hedef dilin taşıyıcısı ve yaratıcısı olan kültüre uyum sağlayarak toplumsal yaşama adapte olması amacını taşır. Bu açıdan bakıldığında da tüm yabancı dillerin öğretiminde kültürün aktarılması, önemli bir gereklilik olarak öne çıkmaktadır. Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi materyalleri ve ders planları hazırlanırken dilsel öğeler ile birlikte dilin bildirişim özelliğini göz önünde bulundurarak kültürel bağlamın işe koşulması uygun olacaktır. Bireylerin dili daha iyi anlayabilmeleri için dilini öğrendikleri ülke ile ilgili kültürel özelliklerin öğrenilmesi oldukça önemlidir (İşcan ve Yassıtış, 2018, s. 50) Bu bağlamda; yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde Türk kültürünün yer alması sadece kültürel değerlerimizin tanınması anlamında değil aynı zamanda öğrenenin dört dil becerisinde kazanım ve söylemsel yeterliliğe de ulaşmasını sağlaması anlamında da oldukça önemlidir (Fişekçioğlu, 2019, s. 873).

Bu çalışmada önerilen kültürel sorular da yukarıda ifade edilen kültür aktarımının yabancı dil öğrenmedeki konumuna istinaden alanyazına katkıda bulunmak amacını taşımaktadır.

Soru Türleri

1. Açık Uçlu Sorular

Problem çözme, problemleri organize etme, yeni ve orijinal fikirler üretme, fikirleri değerlendirme, bilgileri değişik durumlarda işe koşma, neden-sonuç ilişkileri kurma, genellemeler yapma, hipotez üretme, alternatifler arasında karşılaştırmalar yaparak bir yargıya varma gibi üst düzey becerilerin ölçülmesi için en uygun soru türü (Tan, Kayabaşı ve Erdoğan, 2002) olarak tanımlanan açık uçlu sorular, cevabı öğrencinin kendisinin yapılandırması gerektiği ve öğrenciye bu bakımdan özgürlük tanıdığı için eğitimde en çok tercih edilen soru

türlerinden biridir. Açık uçlu sorularda kısmî puanlamanın mümkün olması, şans başarısının düşüklüğü ve hazırlık aşamasındaki kolaylık da bu tercihte etkilidir.

Uygulama ve değerlendirme aşamasının zaman alıcı olması, süre ve soru sayısının kısıtlılığı dolayısıyla kapsam geçerliğini sağlamanın zor olması (İlhan, 2016), objektif puanlamanın güçlüğü gibi gerekçelerle ölçme değerlendirmede tereddütlere yol açan dezavantajları da bulunmakla birlikte özellikle dil becerilerinin geliştirilmesinde üst düzey zihinsel becerilerin de işe koşulması gerektiğinden dolayı açık uçlu sorular dil öğretiminde en çok tercih edilen soru türlerinden biri olmaya devam edegelmiştir.

2. Boşluk Doldurma Soruları

Kısa cevaplı soru türlerinden biridir. Cevabı bir ya da birkaç kelime, cümle ya da ifadeden oluşan boşluk doldurma sorularında ipucu olarak verilen madde kökünün başında, ortasında ya da sonunda boşluklar bırakılarak öğrenciden uygun cevabı yazması istenir. Açık uçlu sorudan daha kolay ve objektif puanlamaya imkân vermesi, bilginin sistematik olarak parçalara ayrılarak yoklanabilmesi ve puanlamanın da kısmî ve objektif yapılabilmesi, açık uçlu soruya göre daha kısa sürede cevaplanabiliyor olması bakımından hem öğrencinin hem de puanlayıcının emek ve zamandan tasarruf etmesini sağlayan bir soru türüdür. Şans başarısının çoktan seçmeli sorulara nazaran çok daha düşük olması, boşluk doldurma sorularının merkezî sınavlarda gitgide daha sık tercih edilmeye başlanmasını sağlamıştır. Yalnızca *hatırlama* düzeyindeki bilgilerin ölçülmesine imkân vermesi bakımından eleştirilse de üst düzey dilsel becerilerden ziyade temel düzeyde dilsel becerilerin geliştirilmeye çalışıldığı, sözcük ve kalıp öğrenmelerin öne çıktığı A1 ve A2 düzeyi yabancı dil öğretiminde tercih edilebilecek özelliktedir.

3. Doğru-Yanlış Soruları

Genellikle hatırlama düzeyindeki bilgi ve becerilerin ölçülebildiği bir diğer soru tipi de doğru-yanlış sorularıdır. Bu tip soruların hazırlanması, cevaplanması ve değerlendirilmesi oldukça kolaydır. Çok sayıda soru sorulmasına izin veren bir soru tipi olduğu için kapsam geçerliğini yüksek tutmak bakımından avantajlıdır. Karaca'nın araştırmasına (2015) göre doğru-yanlış testleri seçme gerektiren ve kısa cevaplı testlerden daha ayırt edicidir. Hem puanlayıcıya hem de uygulayıcıya zaman kazandırması, geçerlik ve güvenirlik sağlamanın kolaylığı bakımından kullanışlı bir soru tipidir ancak şans başarısının en yüksek olduğu soru tipi olması, önemli bir dezavantajdır. Bu tip sorular; daha çok ezbere dayalı zihinsel işlevlerin ölçümünde etkilidir (Atılgan, 2007). Başlangıçta da belirtildiği gibi, alt düzeyde bilişsel becerilerin işe koşulmasının yeterli olması nedeniyle, dil öğretiminde daha çok temel düzeyde (A1-2) kullanılabilecek bir soru tipidir. Öğrenme eksiklerini ortaya koyamıyor oluşundan dolayı diğer soru tipleri ile birlikte kullanılması faydalı olacaktır. Doğru-yanlış soruları; evet-hayır, var-yok biçiminde seçenekler değiştirilerek kullanılabilir.

4. Eşleştirme Soruları

Şans faktörünün en az olduğu soru tiplerinden biri olan eşleştirme sorusu, iki sütun hâlinde sıralanmış maddelerin doğru şekilde eşleştirilmesini içeren bir soru tipidir. Bu soru türünde şans başarısının en aza indirilmesi için cevap sayısının soru sayısından fazla tutulması önerilmektedir. Cevaplar kısa olduğundan, belli bir sınav süresinde çok sayıda soru sorulabilir (Çintaş Yıldız, 2015, s. 481). Objektif ve kolayca puanlama şansı sunması bakımından da etkili olan eşleştirme soruları, üst düzey öğrenmeleri yoklamaya uygun olduğundan dil öğretiminde

her düzeyde kullanılabilir ancak eşleştirme tipi soru anlayışının her konuya uygulanması güç olabilir.

5. Çoktan Seçmeli Sorular

Çoktan seçmeli testler, bütün dünyada en fazla tercih edilen ölçme araçlarıdır (Anderson, 2003; Geering, 1993'ten akt. Yaman, 2016). Geleneksel ölçme değerlendirme anlayışında ve merkezî sınavlarda en sık kullanılan soru tiplerinden biri olan çoktan seçmeli soru, hazırlanışı aşamasında uzmanlık gerektirmekle birlikte uygulama ve ölçme-değerlendirme aşamasındaki kullanışlılığı nedeniyle özellikle kalabalık gruplarda başvurulmuş bir soru tipidir. Hem yüz yüze hem de uzaktan eğitimde en çok tercih edilen soru tiplerinden biri olan çoktan seçmeli soru, üst düzey zihinsel süreçleri işe koşmayı gerektirmemesi yönüyle sıklıkla eleştirilmekte, özellikle dil öğretiminde tercih edilmesine mesafeli yaklaşılmaktadır ancak bu tip sorular ile hazırlanan testler, kısa sürede çok soru çözülebilmesine imkân verdiği için geçerli ve güvenilir sınavlar hazırlamada tercih edilmesinin yanında öğrenme-öğretme sürecinde konuların tekrarı ve ünitelerin sınanmasında oldukça etkili olmasından dolayı da öğrencilerin sık tercih ettikleri bir madde türü olagelmıştır.

Temel seviye yabancı dil öğretiminde çoktan seçmeli soru tipinin *hatırlama* düzeyindeki öğrenmeleri ölçebilmesi ve kısmen de olsa *yorumlamaya* fırsat vermesi bir avantaj olarak nitelendirilebilir. Ancak dil öğretiminde tüm soru tiplerinin bütünleşik olarak kullanılmasının hem öğrenme-öğretme etkinlikleri hazırlanırken hem de ölçme değerlendirme sürecinde en etkili yol olduğu da aşikârdır.

6. Sıralama Soruları

Sıralama sorularında amaç, öğrencinin bir dizi öğeyi doğru şekilde sıralayarak diziyi oluşturmasını sağlamaktır. Bu tip sorularda şans başarısı düşüktür ancak ezber bilginin yeterli olduğu durumlara müsaittir. Yine de bu tip soruları çözerken bir bütünün parçalarını oluşturan öğeleri hem ayrı ayrı hem de bir bütün olarak fark etmek ve en uygun şekilde birleştirmek gerektiği için öğrencinin uygulama düzeyindeki bilişsel becerilerini geliştirmek ya da sınamak amacıyla kullanılabilir. Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde diyalog, alfabe ve sayıların öğretimi, kelime öğretimi ve söz dizimi konuları başta olmak üzere pek çok konuda kullanılabilecek etkili bir soru tipidir.

7. Kısa Cevaplı Sorular

Cevabı bir kelime, bir cümle, bir rakam ya da birkaç madde olabilen ve şans başarısı ihtimalini düşürmedeki gücü bakımından tercih edilen kısa cevaplı sorular da öğrencilerin bir konuya ilişkin en önemli noktaları, detaylandırmadan ifade etmesi beklendiğinde kullanılabilen bir soru türüdür. Çok sayıda soru sormaya imkân vermesi, kısa cevaplı soruların tüm seviyelerde kullanımının önünü açmaktadır. *Hatırlama* düzeyindeki öğrenmeler için tercih edilebilir. Temel seviye yabancı dil öğretiminde kullanılabilir.

Araştırmanın Amacı ve Önemi

Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde kullanılan bazı temel düzey ders kitaplarındaki soru tiplerini incelemek, kültürel soruların kullanış biçimini ortaya koymak ve alana katkı sağlaması amacıyla kültürel soru örnekleri sunmak için gerçekleştirilen bu çalışmada alanyazın taraması gerçekleştirilmiştir. Morali ve Öner'in (2019) Gazi TÖMER ders kitapları ile sınırladıkları çalışmada, somut olmayan kültürel miras unsurlarının kullanımı incelenmiştir.

Özgat-Tatan (2018) Yedi İklim A1-2 ders kitaplarını kültür aktarımı bağlamında incelerken Yedi İklim B1-2 ders kitaplarını kültür aktarımı bakımından inceleyen araştırmada ise İşcan ve Yassıtaş (2018) ünite içerikleri ve cümle düzeyinde kültürel öğelerin kullanımını analiz etmişlerdir. Kalenderoğlu (2015) ise Gazi Üniversitesi TÖMER tarafından hazırlanan “Yabancılar İçin Türkçe” ve İstanbul Üniversitesi Dil Merkezinin (DİLMER) “İstanbul Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı” adlı ders kitaplarını karşılaştırarak Diller İçin Avrupa Ortak Başvuru Metni’nin (2001) önerdiği kültürel çerçeve bağlamında incelemiştir. Araştırmanın sonucunda iki eser arasında bariz farklılıklar olduğunu ifade etmiştir. Daha önce, Demir ve Açık’ın (2011) Orhun, Hitit ve Gökkuşluğu dil öğretim setlerini kültür aktarımı açısından inceledikleri benzer bir çalışmada da yine kültür aktarımı konusunda kitaplarda belirgin farklılıklar olduğu, ortak bir yaklaşım bulunmadığı ifade edilmiştir. Yine; Demir (2014), Sayid Açıkgöz (2018), Mutlu ve Set (2020) de yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde kullanılan ders kitaplarındaki kültürel öğelerin sunuluş biçimlerini inceleyerek alana katkıda bulunmuşlardır.

Alanyazında karşılaşılan çalışmalar arasında ders kitaplarındaki soru köklerinde kültürel öğelerin kullanımı ve aktarımı konusunu ele alan bir yayın tespit edilememiş, alandaki bu eksikliği gidermeye katkıda bulunmak amacıyla bu araştırmanın gerçekleştirilmesine karar verilmiştir. Araştırmada; sık kullanılan soru tiplerine değinildikten sonra İstanbul A1, Gazi TÖMER A1, Yedi İklim A1 ders kitaplarında kullanılan sorular soru tiplerine göre sınıflandırılmıştır. Sorular Güncellenmiş Bloom Taksonomisi’ne göre incelenmiş, ilgili ders kitaplarında yer alan sorulardaki genel yaklaşım betimlenmeye çalışılmıştır. Ardından, yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde kültür aktarımının sorular yoluyla yapılmasının önemi açıklanarak öğretim uygulamalarına katkıda bulunmak amacıyla bu makalede öne sürülen "kültürel soru" kavramına uygun örnekler ortaya konulmuştur. Araştırma; ders kitaplarındaki soru köklerinin de kültür aktarımında kullanılması için bir öneri sunması bakımından önemlidir.

Sınırlılıklar

Bu araştırmada elde edilen bulgular ve bu bulgulardan yola çıkılarak elde edilen sonuçlar, İstanbul Yabancılar İçin Türkçe A1 ders kitabı (2012), Gazi TÖMER Yabancılar İçin Türkçe A1 ders kitabı (2013) ve Yedi İklim Yabancılar İçin Türkçe A1 ders kitabında (2015) kullanılan sorular ile sınırlıdır.

Problem Cümlesi

Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde kullanılan ders kitaplarında kültürel soru var mıdır?

Alt Problemler

1. Ders kitaplarında hangi soru tipleri kullanılmaktadır?
2. Güncellenmiş Bloom Taksonomisi’ne göre, ders kitaplarındaki soruların dağılımı nasıldır?
3. Ders kitaplarında kültürel sorular ne düzeydedir?
4. Kültürel sorular nasıl olmalıdır?

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Tarama modelindeki bu nitel çalışmanın amacı; yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde kullanılan temel düzey ders kitaplarındaki soru tiplerini incelemek, kültürel soruların kullanılış biçimini ortaya koymak ve alana katkı sağlaması amacıyla kültürel soru örnekleri sunmaktır.

Nitel araştırmayı, “gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama tekniklerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma” olarak tanımlamak mümkündür (Yıldırım ve Şimşek, 2008, s. 39'dan Akt. Karataş, 2015).

Gözlem, görüşme ve yazılı materyallerin incelenmesi; nitel araştırma yönteminde en sık başvuru alanıdır. Toplanan veriler; betimsel ve içerik analizi dışında söylem analizi, doküman analizi gibi teknikler ile analiz edilir (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Doküman analizinde basılı ya da elektronik materyaller incelenerek araştırma problemine cevap aranır. Doküman analizi, yazılı belgelerin içeriğini titizlikle ve sistematik olarak analiz etmek için kullanılan bir nitel araştırma yöntemidir (Wach, 2013, s. 3).

Verilerin Toplanması ve Analizi

"Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde kullanılan ders kitaplarında kültürel soru var mıdır?" problem cümlesine cevap aramak ve bu problem cümlesi çevresinde yeni bir açıklama getirmek amacıyla İstanbul A1 ders kitabı (2012), Gazi TÖMER A1 ders kitabı (2013) ve Yedi İklim A1 ders kitabında (2015) kullanılan sorular incelenmiştir. Sorular, soru tiplerine göre gruplandırıldıktan sonra gruplandırmada kullanılan yaklaşımın uygunluğunu sınamak ve araştırmanın geçerliğini artırmak amacıyla üç alan uzmanından görüş alınmıştır. Uzmanların görüşlerine göre ekleme ve çıkarmalar yapılmış, gerek görülen sorular yeniden incelenmiştir. Ardından, soruların genel yaklaşımı Güncellenmiş Bloom Taksonomisi'ne göre incelenerek ortaya konmuştur. Bu araştırmanın temel savunusu olan "kültürel soru" kavramı açıklanmış, farklı soru tiplerine uygun şekilde kültürel soru örnekleri verilmiştir. Ortaya konulan kültürel soruların araştırmada açıklanan kültürel soru kavramına ve soru tiplerine uygunluğu da uzman görüşü alınarak denetlenmiştir. Elde edilen veriler üzerinde betimsel analiz gerçekleştirilmiştir.

BULGULAR VE YORUM

Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum

Ders kitaplarında kullanılan soru tiplerine ilişkin sayısal veriler, Tablo 2’de gösterilmiştir.

Alt Problem: Ders kitaplarında hangi soru tipleri kullanılmaktadır?

Tablo 2. Ders Kitaplarındaki Soru Tipleri

	Açık Uçlu		Boşluk Doldurma		Doğru-Yanlış		Eşleştirme		Çoktan Seçmeli		Sıralama		Kısa Cevaplı		Toplam	
	Soru Sayısı	Yüzde	Soru Sayısı	Yüzde	Soru Sayısı	Yüzde	Soru Sayısı	Yüzde	Soru Sayısı	Yüzde	Soru Sayısı	Yüzde	Soru Sayısı	Yüzde	Soru Sayısı	Yüzde
Gazi TÖMER	86	%20	40	%9	16	%3	36	%8	101	%23	6	%1	143	%33	428	%100
Yedi İklim	100	%21	63	%13	12	%2	27	%5	88	%18	5	%1	179	%37	474	%100
İstanbul	121	%34	57	%16	20	%5	31	%8	15	%4	8	%2	100	%28	352	%100

Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi alanında kullanılan, A1 düzeyindeki ders kitaplarından Gazi TÖMER Yabancılar için Türkçe ders kitabı, Yedi İklim Yabancılar için Türkçe ders kitabı ve İstanbul Yabancılar için Türkçe ders kitaplarındaki soruların tür bakımından incelenmesi ile oluşturulan Tablo 2'de görüldüğü gibi, Gazi TÖMER Yabancılar için Türkçe A1 ders kitabında 428, Yedi İklim Yabancılar için Türkçe A1 ders kitabında 474, İstanbul Yabancılar için Türkçe A1 ders kitabında 352 soru olduğu belirlenmiştir. En yüksek soru sayısının Yunus Emre Enstitüsü tarafından hazırlanan Yedi İklim A1 ders kitabında olması, ilgili yayının öğrencilere öğrendiklerini uygulama bakımından daha çok imkân tanıdığını düşündürmüştür.

İncelenen ders kitaplarından Gazi TÖMER ve Yedi İklim'de en çok kullanılan soru tipinin "kısa cevaplı sorular" olduğu görülmüştür. Bu durumun kısa cevaplı soruların zaman kazandırıcı olması, değerlendirme kolaylığı ve hem uygulayıcı hem de öğrenci açısından kullanımının kolaylığı gibi özelliklerinden kaynaklandığı düşünülmüştür. Aynı zamanda, incelenen kitapların yabancı dil olarak Türkçe öğrenen başlangıç düzeyindeki bireylere hitap ediyor olmasının bu tercihteki rolü yadsınamaz.

İstanbul Yabancılar için Türkçe A1 ders kitabında ise diğer yayınlardan farklı olarak açık uçlu sorulara daha çok yer verildiği (%34) tespit edilmiştir. Bu açıdan, ilgili yayında dilin üretme boyutunun önemsendiği yorumu yapılabilir.

İlgili ders kitaplarında en az yer verilen soru tipinin ise "sıralama" tipi sorular olduğu görülmektedir. Sıralama tipi soruların daha çok diyaloglar, alfabe öğretimi ve sözcük öğretimi ile ilgili etkinliklerde kullanıldığı gözlemlenmiştir.

Çoktan seçmeli soruların toplam soru sayısına oranı Gazi TÖMER ders kitabında %23; Yedi İklim A1 ders kitabında %18; İstanbul A1 ders kitabında ise %4 olarak hesaplanmıştır. Gazi TÖMER A1 ders kitabındaki çoktan seçmeli soru yoğunluğu, yabancı dil olarak Türkçe öğrenmede bilgi odaklı bir yaklaşım güdüldüğü izlenimini doğurmuştur.

İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum

Alt Problem: Güncellenmiş Bloom Taksonomisi'ne göre, ders kitaplarındaki soruların dağılımı nasıldır?

Ders kitaplarındaki soruların Güncellenmiş Bloom Taksonomisi'ne göre sınıflandırılmasıyla elde edilen sayısal veriler; Tablo 3'te paylaşılmıştır.

Tablo 3. Ders Kitaplarındaki Soruların Güncellenmiş Bloom Taksonomisine Göre Sınıflandırılması

	1. Hatırlama		2. Anlama		3. Uygulama		4. Çözümleme		5. Değerlendirme		6. Yaratma		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Gazi TÖMER	131	%30	157	%36	82	%19	0	%0	4	%0,9	54	%12	428	%100
Yedi İklim	162	%34	215	%45	68	%14	0	%0	4	%0,08	25	%5	474	%100
İstanbul	99	%28	149	%42	79	%22	11	%3	7	%1	7	%1	352	%100

Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi alanında kullanılan, A1 düzeyindeki ders kitaplarından Gazi TÖMER Yabancılar için Türkçe ders kitabı, Yedi İklim Yabancılar için Türkçe ders kitabı ve İstanbul Yabancılar için Türkçe ders kitaplarındaki soruların güncellenmiş Bloom Taksonomisi'ne göre incelenmesiyle elde edilen Tablo 3'te görüldüğü üzere üç yayında da "anlama" düzeyi sorular öne çıkmaktadır. İster ana dili ister yabancı dil olsun, dil öğrenmede en önemli zihinsel basamak, anlamadır. Tablo 3'te görülen bu durumun kaynağı olarak anlama basamağının dil öğrenmedeki yeri gösterilebilir.

Tablo 3 incelendiğinde görülmektedir ki Gazi TÖMER ve Yedi İklim A1 düzeyi ders kitaplarında çözümleme basamağına uygun sorulara yer verilmemiştir. İstanbul A1'de ise soruların yaklaşık yüzde 3'ü çözümleme düzeyindedir. Bu durumun ilgili yayınların henüz başlangıç seviyesindeki öğrencilere hitap ediyor oluşundan kaynaklandığı düşünülmektedir.

Oransal veriler incelendiğinde hatırlama ve anlama düzeyinde en yüksek oranın Yedi İklim ders kitabında; uygulama, çözümleme ve değerlendirme düzeylerinde en yüksek oranın İstanbul ders kitabında; yaratma düzeyinde ise en yüksek oranın Gazi TÖMER ders kitabında olduğu görülmektedir.

Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum

Alt Problem: Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi kitaplarında kültürel soruların geleneksel Türk metin türlerine ve kültürel alt başlıklara göre dağılımı nasıldır?

Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde kullanılan, bu araştırmaya konu olan ders kitaplarındaki soruların geleneksel Türk edebiyatı metin türlerine göre sınıflandırılması yoluyla elde edilen sayısal veriler Tablo 4'te gösterilmiştir.

Tablo 4. Soruların Metin Türlerine Göre Dağılımı

	Destan		Türkü		Tekel eme		Şiir		Tiyatro		Masal		Atasözü- Deyim, Kalıp Söz		Diğer		Toplam	
	S a y ı	%	S a y ı	%	S a y ı	%	S a y ı	%	S a y ı	%	S a y ı	%	S a y ı	%	S a y ı	%	Sayı	%
Gazi TÖMER	0	%0	0	%0	0	%0	0	%0	2	%0,4	0	%0	7	%1	4	%97	428	%100
Yedi İklim	0	%0	1	%0,2	0	%0	0	%0	0	%0	1	%0,2	8	%8	3	%81	474	%100
İstanbul	0	%0	0	%0	0	%0	0	%0	0	%0	0	%0	5	%3	2	%9	352	%100

Gazi TÖMER, Yedi İklim, İstanbul yabancı dil olarak Türkçe öğretimi A1 düzeyi ders kitaplarında yer alan soruların bazı geleneksel Türk metin türlerine göre dağılımı incelenerek oluşturulan Tablo 4'te geleneksel metin türleri arasında en çok tercih edilen türün atasözü, deyim ve kalıp sözler olduğu; "diğer" başlığı altında ele alınan soruların ise geleneksel metin türlerinin tümünden daha çok tercih edildiği görülmektedir. A1 düzeyi kazanımların gerçekleştirilmesi için kullanmalık kısa metinlerin tercih edilmesi alanda genel bir eğilim olsa da kültür aktarımının dilsel yaşantıların tümünde yer verilmesi gereken başat unsur olduğu göz önüne alınırsa kültürümüzü en iyi şekilde yansıtacak olan geleneksel metin türlerinin yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde kullanmalık metinlere dönüştürülmesi, uyarlanması ve kısaltılması da bir yöntem olarak değerlendirilmelidir. Böylece kitap yazarlarının/komisyonlarının gerçekleştirmek istedikleri kültür aktarımını yalnızca metinler yoluyla değil sorular ve etkinlikler yoluyla da desteklemeleri mümkün olacaktır. Kültürel öğelerle örülmüş metinler, görsel unsurlar, dinleme ve ses kayıtları; kültürel öğelerle donatılmış sorularla da desteklendiğinde daha güçlü bir aktarım gerçekleşecektir.

Ders kitaplarındaki sorular, araştırmacılar tarafından belirlenen “halk oyunları, yiyecekler, içecekler, el sanatları, giyim-kuşam, Türk oyunları, bayramlar, kültürel miraslar, kişiler, yerler, günlük yaşam ve diğer” başlıkları altında gruplandırılmış, elde edilen bulgular Tablo 5'te paylaşılmıştır.

Tablo 5.Ders Kitaplarındaki Soruların Kültürel Alt Başlıklara Göre Dağılımı

	Halk Oyunları		Yiyecekler		İçecekler		El Sanatları		Giyim-Kuşam		Tarihte Türk Oyunları	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Gazi TÖMER	0	%0	10	%2	3	%0,7	0	%0	2	%0,4	0	%0
Yedi İklim	0	%0	17	%3	3	%%0,6	1	%0,2	3	%0,6	0	%0
İstanbul	0	%0	31	%0,8	5	%1,5	1	%0,2	0	%0	0	%0

	Bayramlar		Kültürel miraslar		Kişiler		Yerler		Günlük Yaşam		Diğer		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Gazi TÖMER	2	%0,4	22	%5	4	%0,9	18	%4	150	%35	143	%33	428	%100
Yedi İklim	15	%3	43	%9	4	%0,8	4	%0,8	174	%36	140	%30	474	%100
İstanbul	17	%4	11	%3	0	%0	6	%1	134	%38	94	%27	352	%100

Gazi TÖMER, Yedi İklim, İstanbul yabancı dil olarak Türkçe öğretimi A1 düzeyi ders kitaplarında yer alan soruların kültürel alt başlıklara göre incelenmesi ile oluşturulan Tablo 5 incelendiğinde üç yayında da halk oyunları ve geleneksel Türk oyunlarına hiç yer verilmediği görülmektedir. Pandemi sürecinden önce gerçekleşen uluslararası yarışmalarda ve üniversiteler arası projelerde Türk gençlerinin gerek halk oyunları alanındaki başarıları gerekse Türk geleneksel oyunları ile ilgili projeler, Türkiye'nin bu yönünü tüm dünya gençlerine tanıtmayı adeta bir sorumluluk hâline getirmektedir. Örneğin; Türkiye'yi 4 kıta ve 39 ülkede temsil eden Anadolu Folklor Vakfı, 2018 Ağustos'unda Polonya'da düzenlenen Uluslararası Zakopane Halk Dansları Yarışması'nda dünya şampiyonu olarak halk oyunları alanında 10. kez dünya şampiyonluğunu elde etmiş (Hürriyet, 2018), kültürümüzün tanıtımı açısından önemi yadsınamayacak bir başarıya imza atmıştır. Bu tip başarıların, dünya kültürüne yapılan bir katkı olarak da değerlendirilip yabancı dil olarak Türkçeyi özellikle başlangıç seviyesinde öğrenen, Türkçeyle ve Türk kültürüyle ilk kez karşılaşan öğrencilere aktarılması önem arz etmektedir.

Türkçe ders kitapları, yalnızca bir ders kitabı ya da dil öğretme/öğrenme kitabı değil aynı zamanda -ve öncelikli olarak- bir kültür aktarım aracı olarak algılanmalıdır.

Oran ve sıklığa ilişkin rakamlar incelendiğinde üç yayında da en çok kullanılan kültürel alt başlığın günlük yaşama ilişkin sorular olduğu görülmektedir. Öğrenmede güncellik ilkesine uygunluk bakımından üç kitabın da benzer bir yaklaşıma sahip olduğu anlaşılmaktadır. Zaten Avrupa Dil Portfolyosu'nda (2009) A1 düzeyindeki öğrenmelerin genel olarak günlük yaşantıya ve yakın çevreye ilişkin konular olması, A1 düzeyi ders kitaplarındaki etkinlik ve soruların da bu yönde değerlendirilmesini doğal kılmaktadır.

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

İnsan düşüncesinden çıkan yapboz parçalarının dil çerçevesi üzerinde yerli yerine oturarak bir bütün oluşturmuş hâline kültür denir. Dil ile kültür arasındaki bütünleşik ve karşılıklı ilişki, ister ana dili ister yabancı dil öğretimi olsun, dil öğretiminde kültür aktarımını odak hâline getirmiştir. Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminin planlamadan uygulama ve değerlendirmeye her aşamasında hedef dilin bağlı olduğu kültürün aktarımı başat hedeftir. Bu gerekçelere dayanarak gerçekleştirilen bu çalışmada; İstanbul, Gazi TÖMER ve Yedi İklim A1 seviyesi Türkçe ders kitaplarındaki sorular çeşitli açılardan incelenerek gruplandırılmıştır. Kültürel alt başlıklar altında da incelenen sorular, elde edilen bulgulara göre Türk dilinin bağlı olduğu Türk kültürünü günlük yaşamın her toplumda rastlanabilecek noktalarına daha çok temas ederek yansıtmaktadır. Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi alanında kullanılan kitapların kültür aktarımı bakımından incelenmesine odaklanan pek çok çalışmada (Al-Sharabi, 2019; Bayraktar, 2015; Bayraktar, 2019; Demir, 2014; Sever, 2019; Kalenderoğlu, 2015; Karakoç Öztürk, 2020; ; Ökten ve Kavanoz, 2014; Seçkin Polat ve Dilidüzgün, 2015) da bu çalışmaya benzer sonuçlar elde edilmiş, ders kitaplarında Türk kültürünün yeterince yansıtılmadığı vurgulanmıştır. Buna dayanarak, bu çalışmanın sonuçlarının da alanyazın ile tutarlı olduğu anlaşılmaktadır.

Yukarıda ifade edilen, alanyazınla tutarlı sonuçlara dayanarak yabancı dil olarak Türkçe öğretimi kitaplarında kültür aktarımı olgusunun yeniden gözden geçirilerek kitapların kültürler arası ve çok kültürlülük bağlamını da kapsayacak biçimde düzenlenmesinin yararlı olacağı düşünülmektedir. Sorular; yalnızca cevaplanmak için değil aynı zamanda muhatabının duygu ve düşüncelerini yönlendirmek için de kullanılır. Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi kitaplarındaki her bir sorunun bu bakış açısı ile hazırlanarak amaçlı bir örüntü hâlinde Türk kültürünün sunulması gerekmektedir.

Araştırmada elde edilen bulgular ve gerçekleştirilen alanyazın taramasının ardından, kültürel soru kökü olarak değerlendirilebilecek örnek soru tipleri, öğrenme alanlarına göre etkinlikler hâlinde aşağıda sunulmuştur. Etkinliklerde dünya kültür mirasının Anadolu'da doğduğunu ortaya çıkararak Göbeklitepe kalıntıları hem evrensel hem de toplumsal kültürü aktarmak amacıyla, ilgi çekici bir konu olduğu için seçilmiştir.

Öğrenme Alanlarına Yönelik Kültürel Sorular

Okuma Becerisine Yönelik Etkinlik Önerisi ve Kültürel Soru Örnekleri

Göbeklitepe: Tarihin Sıfır Noktası

Arkeologlar, 1963 yılından beri Göbeklitepe'de kazılar yapıyor. Göbeklitepe Arkeolojik Alanı, Şanlıurfa kent merkezinin 18 kilometre kuzeydoğusunda, Örencik köyü yakınlarında bulunuyor. 1994 yılında yapılan keşiflerden sonra Göbeklitepe'ye daha çok önem veriliyor. Göbeklitepe'nin

tarihi 12000 yıl öncesine dayanıyor. Bilim insanları Göbeklitepe'ye "Tarihin Sıfır Noktası" diyorlar.

Kültürel Soru Örnekleri :

1. Göbeklitepe nerede?
2. Arkeologlar Göbeklitepe'de ne yapıyor?
3. Arkeologlar Göbeklitepe'de ne zamandan beri çalışıyor?
4. Bilim insanları Göbeklitepe'ye ne isim veriyorlar? (Bilim insanları Göbeklitepe'ye ne diyorlar?)
5. Altı çizili yön adı ile birlikte Türkçedeki yön adlarını öğrenelim. (Yön adları ile birlikte "ileri, geri, aşağı, yukarı" gibi yer yön zarfları da öğretilir.)

Dinleme Becerisine Yönelik Etkinlik Önerisi ve Kültürel Soru Örnekleri

Göbeklitepe'nin keşfi ve insanlık tarihi için neden önemli olduğunu açıklayan kısa bir belgesel öğrencilere izletilir. Dinleme öncesi, dinleme sırası ve sonrası etkinlikler planlanarak aşağıdaki kültürel sorular veya bunlara benzer, öğretmenin uygun bulduğu sorular öğrencilere yöneltilebilir:

Kültürel Soru Örnekleri :

1. Göbeklitepe nerede?
2. Göbeklitepe neden önemlidir?

Konuşma Becerisine Yönelik Etkinlik Önerisi ve Kültürel Soru Örnekleri

Dinleme öncesi veya dinleme sonrası bir etkinlik olarak da kullanılabilecek şekilde, Türkiye Cumhuriyeti Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından hizmete sunulan "<https://sanalmuze.gov.tr/>" adresindeki sanal müzelerden biri olan Göbeklitepe sanal müzesi üzerinden (yahut diğer müzeler), yer yön zarfları ve yön adları ile ilişkilendirilerek yer yön tarifi yapılabilir. İmkan var ise Göbeklitepe'ye yapılacak gerçek bir gezi gözlem turu, elbette çok daha faydalı ve etkili olacaktır.

Kültürel Soru Örneği: Göbeklitepe'nin C kısmında neler var? Bir arkadaşınıza "<https://sanalmuze.gov.tr/>" üzerindeki Göbeklitepe sanal müzesi üzerinde 360 derece tur gerçekleştirerek anlatınız. Konuşmanızda yön adlarını ve yer yön zarflarını kullanınız.

Yazma Becerisine Yönelik Etkinlik Önerisi ve Kültürel Soru Örnekleri

Kültürel Soru Örneği: Uzaktaki bir arkadaşınıza Türkiye'de gördüğünüz tarihi kalıntıları ve doğal güzellikleri anlatan kısa bir e-posta yazınız.

2. Okul Dışında Kültürel Sorularla İlgili Yapılacak Etkinlikler

Okul dışı etkinlikler için öğrencilere çeşitli kaynaklar önerilmelidir. Örneğin öğrenme alanlarıyla ilgili işlenen metne yönelik aşağıdaki kaynaklar önerilebilir:

Kültürel Soru Örneği: Göbeklitepe ile ilgili aşağıdaki kitaplardan yararlanabilirsiniz:

1. Şanlıurfa Belediyesi, Göbeklitepe Tarihin Sıfır Noktası.

2. Mehmet Özdoğan, Necmi Karul, Gülriz Közbe, Göbeklitepe Tarihini Sıfır Noktası, Kaynak Kitabevi.

Türk Kültürüyle İlgili Sorulabilecek, Sınıf Dışı Etkinliklere Yönelik Kültürel Soru Önerileri

1. Türk bayrağında yer alan renk ve sembollerle ilgili araştırma yapınız. Yaptığınız araştırmanızı arkadaşlarınızla paylaşınız.
2. Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu Mustafa Kemal Atatürk hakkında neler biliyorsunuz? Mustafa Kemal Atatürk ile ilgili bir sunum hazırlayınız.
3. Türk destanları hakkında neler biliyorsunuz? Türk destanlarıyla ilgili araştırma yapınız. Türk destanları hakkında edindiğiniz bilgileri kendi destanlarınızla karşılaştırınız.
4. Aşağıda Türklere ait yiyecek ve içecekler bulunmaktadır. Bu yiyecek ve içeceklerle ilgili araştırma yapınız. Araştırmanızı arkadaşlarınızla paylaşınız.

Yiyecekler:

Döner

İskender

Pide

Kuru fasulye

Dolma

Sarma

Künefe

Urfa kebabı

Adana kebabı

İçecekler:

Şalgam

Ayran

Çay

Türk kahvesi

5. İstanbul hakkında neler biliyorsunuz? İstanbul ile ilgili bir sunum hazırlayınız. Sunumunuzu arkadaşlarınızla paylaşınız.
6. Nemrut Dağı, Safranbolu, Efes Antik ve Kapadokya hakkında araştırma yapınız. Araştırmanızı arkadaşlarınızla paylaşınız.
7. Türklerin hangi milli bayramları vardır? Milli bayramlarla ilgili araştırma yapınız. Araştırmanızı arkadaşlarınızla paylaşınız.
8. Türklerin hangi dini bayramları vardır? Dini bayramlarla ilgili araştırma yapınız. Araştırmanızı arkadaşlarınızla paylaşınız.

KAYNAKÇA

- Al-Sharabi, T. (2019). *Kültür aktarımı bağlamında yabancı dil olarak Arapça ve Türkçe öğretimi ders kitaplarının karşılaştırılması* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Sakarya Üniversitesi. <https://acikerisim.sakarya.edu.tr/handle/20.500.12619/74394> Erişim: 02.01.2022.
- Anderson, A. K. (2005). Affective influences on the attentional dynamics supporting awareness. *Journal of experimental psychology: General*, 134(2), 258. <https://psycnet.apa.org/fulltext/2005-04168-008.html>, Erişim: 02.01.2022.
- Anderson, L. W. & Krathwohl, D. R., (2001) *A Taxonomy for Learning, Teaching, and Assessing: A Revision of Bloom's Taxonomy of Educational Objectives*. Allyn & Bacon. Boston, MA (Pearson Education Group)
- Atılgan, H. (2007). Eğitimde ölçme ve değerlendirme. (Editör: H. Atılgan). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Avrupa Dil Portfolyosu, Erişim:24.04.2021, http://ttkb.meb.gov.tr/menu/avrupa_dil/elp_aciklama.htm.
- Aydemir, Y. & Çiftçi, Ö. (2008). Edebiyat öğretmeni adaylarının soru sorma becerileri üzerine bir araştırma (Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Örneği). *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5(2), 103-115. Erişim: 02.01.2022. <https://dergipark.org.tr/en/pub/yyuefd/issue/13714/166035>
- Bayraktar, S. (2015). Yeni Hitit 1 Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabının Kültür Aktarımı Açısından İncelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Yabancı Dil Olarak Türkçe Araştırmaları Dergisi*, (2), 7-23. Erişim: 02.01.2022. <https://dergipark.org.tr/en/pub/huydotad/issue/37784/436227>
- Bayraktar, S. (2019). *Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Bir Kültür Aktarım Aracı Olarak Kalıp Sözler*. (Doktora Tezi) Hacettepe Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Ankara. Erişim: 02.01.2022. <http://www.openaccess.hacettepe.edu.tr:8080/xmlui/handle/11655/6894>
- Bloom, B. S. (1956). Taxonomy of educational objectives. Vol. 1: Cognitive domain. *New York: McKay*, 20, 24.
- Boylu, E. (2014). Dil-Kültür İlişkisi ve İran'da Türkçe Öğretimine Etkisi. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 2014 (4) , 19-28 . DOI: 10.18493/kmusekad.52839
- Büyükalın Filiz, S. (2009). Soru cevap yöntemi eğitiminin öğretmenlerin soru sorma bilgisi ve soru sorma tekniklerine etkisi. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* (3), 167-195. Erişim: 02.01.2022. [https://www.kafkas.edu.tr/dosyalar/sobedergi/file/003/03%20\(11\).pdf](https://www.kafkas.edu.tr/dosyalar/sobedergi/file/003/03%20(11).pdf)
- Caner, M., Direkçi, B. & Kurt, B. (2019). Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Kültür Aktarımına İlişkin Öğretmen Adaylarının Görüşleri. *Journal of Language Education and Research* , 5 (2) , 76-92 . DOI: 10.31464/jlere.603161
- CEFR (2009) Diller İçin Avrupa Ortak Başvuru Metni Öğrenme - Öğretme Değerlendirme. MEB Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı Yayınları, Ankara.

- Cumhur, F. (2018). Sorgulayıcı Soruların Öğrenciler Üzerindeki Etkisi. *Necatibey Eğitim Fakültesi Elektronik Fen ve Matematik Eğitimi Dergisi*, 12 (2) , 60-80. DOI: 10.17522/balikesirnef.505920
- Çelik, S., Kul, Ü. & Çalık Uzun, S. (2018). Using Bloom's Revised Taxonomy to Analyse Learning Outcomes in Mathematics Curriculum. *Abant İzzet Baysal University Journal of Faculty of Education*, 18(2), 775-795. DOI: 10.17240/aibuefd.2018.18.37322-431437
- Çintaş Yıldız, D. (2015). Türkçe Dersi Sınav Sorularının Yeniden Yapılandırılan Bloom Taksonomisine Göre Analizi. *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 14(2), 479-497. Erişim: 02.01.2022. DOI: 10.21547/jss.256771
- Demir, A. & Açık, F. (2011). Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretiminde Kültürlerarası Yaklaşım ve Seçilecek Metinlerde Bulunması Gereken Özellikler. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, (30), 51-72. Erişim: 02.01.2022. <https://dergipark.org.tr/en/pub/tubar/issue/16971/177327>
- Demir, D. (2014). Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretim Kitaplarının Kültürel İçeriği. *Hacettepe Üniversitesi Yabancı Dil Olarak Türkçe Araştırmaları Dergisi*, (1) , 53-62. Erişim: 02.01.2022. <https://dergipark.org.tr/en/pub/huydotad/issue/37783/436214>
- Ertuğrul, M. (2015). *Yabancı Dil Olarak Türkçenin Öğretiminde Kullanılan Kitaplarda Kültür Aktarımı*. (Yüksek Lisans Tezi). Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Erişim: 02.01.2022. <https://acikbilim.yok.gov.tr/handle/20.500.12812/352886>
- Gazi Üniversitesi TÖMER (2013), Yabancılar İçin Türkçe 1, Ankara.
- Gültekin, İ. & Kalfa, M. vd. (2015). *Yedi İklim Türkçe*, ed. Barın, E. vd. Ankara: Yunus Emre Enstitüsü Yayınları.
- Hürriyet (2018). Erişim: 24.04.2021, <https://www.hurriyet.com.tr/egedunya-sampiyonu-39179738>
- İlhan, M. (2016). Açık uçlu sorularla yapılan ölçmelerde klasik test kuramı ve çok yüzeyli Rasch modeline göre hesaplanan yetenek kestirimlerinin karşılaştırılması. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 31(2), 346-368. Erişim: 02.01.2022. <http://www.efdergi.hacettepe.edu.tr/yonetim/icerik/makaleler/2099-published.pdf>
- Kalenderoğlu, İ. (2015). Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretiminde Kullanılan Temel Düzey (A1, A2) Ders Kitaplarında Kültür Aktarımı. *21. Yüzyılda Eğitim Ve Toplum Eğitim Bilimleri ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 4(12), 73-83. Erişim: 02.01.2022. <https://dergipark.org.tr/en/pub/egitimvetoplum/issue/32107/355906>
- Kaptan, S. (1973). Bilimsel Araştırma ve Teknikleri. Ayyıldız Matbaası, Ankara.
- Karaca, E. (2015). Seçme Gerektiren, Kısa Cevaplı ve Doğru - Yanlış Testlerinin Madde ve Test Özelliklerinin Karşılaştırılması. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* , (10). Erişim: 02.01.2022. <https://dergipark.org.tr/en/pub/dpusbe/issue/4752/65288>
- Karakoç Öztürk, B. (2020). Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Somut Olmayan Kültürel Mirasın Aktarımı. *Çukurova Üniversitesi Türkoloji Araştırmaları Dergisi*, 5(2), 288-312. DOI: 10.32321/cutad.781673

- Karataş, Z. (2015). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri. *Manevi temelli sosyal hizmet araştırmaları dergisi*, 1(1), 62-80. Erişim: 02.01.2022. avys.omu.edu.tr
- Koparan, B. (2019). *Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde Türk kültür öğelerinin aktarımına ilişkin öğrenci ve öğretim elemanı görüşleri ile ders kitaplarının incelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Akdeniz Üniversitesi. Erişim: 02.01.2022. <http://acikerisim.akdeniz.edu.tr/handle/123456789/4705>
- Kosko, K. W. (2016). Primary teachers' choice of probing questions: Effects of MKT and supporting student autonomy. *IEJME*, 11(4), 991-1012. Erişim: 02.01.2022. <https://www.iejme.com/article/primary-teachers-choice-of-probing-questions-effects-of-mkt-and-supporting-student-autonomy>
- Kramsch, C. (1993). *Context and culture in language teaching*. Oxford university press.
- Krathwohl, D. R. (2002) A Revision of Bloom's Taxonomy. (PDF) in *Theory into Practice*. V 41. #4. Autumn, 2002. Ohio State University.
- Kurt, M. & Temur, N. (Ed.) (2014). *Gazi Üniversitesi Yabancılar için Türkçe*. Ankara: Kalkan Matbaası.
- Moralı, G. & Öner, G. (2019). Yabancı Dil Olarak Türkçe Ders Kitaplarında Somut Olmayan Kültürel Miras Unsurlarının İncelenmesi. *Language and Literature*, 14(3), 1345-1357. DOI: 10.29228/TurkishStudies.30167
- Moyer, P. S. ve Milewicz, E. (2002). Learning to question: Categories of questioning used by preservice teachers during diagnostic mathematics interviews. *Journal of Mathematics Teacher Education*, 5, 293-315. Erişim: 02.01.2022. <https://link.springer.com/article/10.1023/A:1021251912775>
- Mutlu, H. H. & Set, G. (2020). Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Kullanılan C1 Seviye Ders Kitaplarındaki Kültür Unsurlarının İncelenmesi (Gazi Yabancılar İçin Türkçe–İstanbul Yabancılar İçin Türkçe). *Dil Dergisi*, 1(171), 91-108. Erişim: 02.01.2022. <https://dergipark.org.tr/en/pub/dilder/issue/52401/644851>
- Ökten, C. E. & Kavanoz, S. (2014). Yabancı dil olarak Türkçe öğretimini hedefleyen ders kitaplarında kültür aktarımı. *Turkish Studies*, 9(3), 845-862. DOI: 10.7827/TurkishStudies.6173
- Savage V. T. & Armstrong G. D. (1994). "Effective Teaching in Elementary Social Studies" 4. Baskı. Columbus Ohio.
- Sayid Açıkgöz, E. (2018). *Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi ders kitaplarında kültür aktarımı: Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe ders kitabı: (A1-A2 Düzeyi)*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gaziosmanpaşa Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Tokat. Erişim: 02.01.2022. https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezDetay.jsp?id=K_IKwqEuWuPBXY2vcpcGJg&no=lqcVxZS2syQ87KzETjBRQg
- Seçkin Polat, Ö. & Dilidüzgün, Ş. (2015). Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Şiir Etkinliklerinin Kültürel İşlevi. *Turkish Studies*, 10(7), 815-834. DOI: 10.7827/TurkishStudies.8042

- Sever, P. (2019). *Yeni Hitit dil öğretim seti ile yedi iklim dil öğretim setinin Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde kültür aktarımı açısından karşılaştırılması*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi. Erişim: 02.01.2022. <http://acikerisim.nevsehir.edu.tr/handle/20.500.11787/613>
- Şahin, A. & Kulm, G. (2008). Sixth grade mathematics teachers' intentions and use of probing, guiding, and factual questions. *Journal Math Teacher Education*, 11, 221–241. Erişim: 02.01.2022. <https://link.springer.com/article/10.1007/s10857-008-9071-2>
- Şevik, M. (2005). Yabancı dil öğretiminde sorular, öğrenci cevapları ve öğretmen davranışları. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 38(2), 1-19. DOI: 10.1501/Egifak_0000000121
- Tan, Ş., Kayabaşı, Y. & Erdoğan, A. (2002). Öğretimi Planlama ve Değerlendirme, Ankara: Anı Yayıncılık.
- Özgat Tatan, O. (2018). *Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi ders kitaplarında kültür aktarımı: Yedi İklim Türkçe Öğretim Seti örneği (A1-A2 düzeyi)*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Tokat. Erişim: 02.01.2022. <https://acikbilim.yok.gov.tr/handle/20.500.12812/683097>
- Temizkan, M. & Sallabaş, M. E. (2011). Okuduğunu Anlama Becerisinin Değerlendirilmesinde Çoktan Seçmeli Testlerle Açık Uçlu Yazılı Yoklamaların Karşılaştırılması. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (30), 207-220. Erişim: 02.01.2022. <https://dergipark.org.tr/en/pub/dpusbe/issue/4772/65689>
- Thanasoulas, D. (2001). The importance of teaching culture in the foreign language classroom. *Radical Pedagogy*, 3(3), 1-25.
- The European Language Certificates ve Milli Eğitim Bakanlığı (2013). Diller için Avrupa ortak öneriler çerçevesi. Frankfurt: Telc GmbH.
- Üstüner, A. & Şengül, M. (2004). Çoktan seçmeli test tekniğinin Türkçe öğretimine olumsuz etkileri. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(2), 197-208. Erişim: 02.01.2022. <https://app.trdizin.gov.tr/publication/paper/detail/TXpZME5qWT0>
- Wach, E. (2013). Learning about qualitative document analysis. Erişim: 02.01.2022. <https://opendocs.ids.ac.uk/opendocs/bitstream/handle/20.500.12413/2989/PP%20InBrief%2013%20QDA%20FINAL2.pdf?sequence=4>.
- Yaman, S. (2016). Çoktan Seçmeli Madde Tipleri ve Fen Eğitiminde Kullanılan Örnekleri. *Gazi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2(2), 151-170. Erişim: 02.01.2022. <https://dergipark.org.tr/en/pub/gebd/issue/35205/390659>
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2013) *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. (9. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldız, D. Ç. (2015). The Analysis of Turkish Course Exam Questions According to Re-constructed Bloom's taxonomy. *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 14(2), 479-497.
- Yılmaz, M. Y. (Ed.). (2012). *İstanbul: Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı*. Kültür Sanat Basımevi.

Yiğit, M. & Arslan, M. (2014). Kültürel Etkileşimin Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimine Etkisi: Arnavutluk Örneği. *Dil ve Edebiyat Eğitimi Dergisi*, 2(10), 1-13. Erişim: 02.01.2022. <https://www.proquest.com/docview/1614637532/fulltextPDF/B8767C510F314440PQ/1?accountid=17223>